

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVIROPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOIIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALLASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LIH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoiri Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRAUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> “MOTIVATSION YONDASHUV” HAMDA “KREATIV FIKRLASH” TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

THE VALUE OF THE HUMAN BEING AND THE EVOLUTION OF CONSCIOUSNESS IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL SOCIETY

Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich

Associate Professor of the Department of Social Sciences
Namangan State Technical University

Abstract. The article analyzes the philosophical essence of human value and the evolution of consciousness in the process of forming a digital society. It examines the qualitative changes taking place in human consciousness under the influence of artificial intelligence, digital thinking, virtual reality, and the intensification of information flows, as well as their social and moral implications. The research results show that although digital transformation has shaped a new stage of human thinking, the value, responsibility, and spiritual foundations of human consciousness require continuous philosophical reevaluation.

Keywords: digital society, human value, evolution of consciousness, artificial intelligence, philosophy of information, virtual reality, spiritual values.

RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI

Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich

Ijtimoiy fanlar kafedrası dotsenti
Namangan davlat texnika universiteti

Annotatsiya. Maqolada raqamli jamiyatning shakllanish jarayonida inson qadri va ong evolyutsiyasining falsafiy mohiyati tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt, raqamli tafakkur, virtual voqelik va axborot oqimining kuchayishi natijasida inson ongida yuz berayotgan sifat o'zgarishlari, ularning ijtimoiy va axloqiy oqibatlari falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya inson tafakkurining yangi bosqichini shakllantirgan bo'lsa-da, inson qadri, mas'uliyati va onging ma'naviy asoslari doimiy falsafiy qayta baholanishni talab etadi.

Kalit so'zlar: raqamli jamiyat, inson qadri, ong evolyutsiyasi, sun'iy intellekt, axborot falsafasi, virtual borliq, ma'naviy qadriyatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N42>

Kirish. XXI asr insoniyat tarixida "raqamli uyg'onish davri" sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu davrda axborot va raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha jabhalarini iqtisodiy, siyosiy, madaniy, ijtimoiy hamda ma'naviy sohalarini tubdan o'zgartirmoqda. Internet, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (big data), raqamli kommunikatsiya tizimlari, virtual reallik va kiberfazoning kengayishi natijasida insonning dunyoni idrok etish shakli, bilish jarayoni va o'zini anglash darajasi yangi bosqichga ko'tarildi.

Endilikda inson borliqni nafaqat tabiiy yoki ijtimoiy jihatdan, balki raqamli ontologiya ya'ni virtual mavjudlik asosida ham anglay boshladi. Shu bois falsafaning azaliy markaziy masalasi bo'lgan "inson va borliq" munosabati zamonaviy sharoitda "inson va raqamli borliq" masalasiga aylangan. Bu yangi borliq turi o'zining ontologik (mavjudlik mohiyati), aksiologik

(qadriyatlar tizimi) va gnoseologik (bilish jarayoni) jihatlari bilan inson tafakkuri va ijtimoiy ongini qayta shakllantirmoqda[1].

Raqamli transformatsiya bu shunchaki texnologik modernizatsiya yoki avtomatlashtirish emas, balki inson tafakkuri, qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlar tizimida yuz berayotgan falsafiy inqilobdir. U ongning yangi ko‘rinishini raqamli ongni shakllantiradi[2]. Raqamli ong bu inson tafakkurining yangi bosqichi bo‘lib, unda axborot oqimi, algoritmik fikrlash, sun‘iy intellekt bilan muloqot, virtual tajriba va identifikatsiya jarayoni asosiy kognitiv mexanizmlarga aylanadi.

Bunday jarayon inson mohiyati haqida fundamental savollarni qayta ko‘rib chiqishni talab etadi: Raqamli borliq sharoitida inson qadri qanday o‘zgaradi? Sun‘iy intellekt va algoritmik boshqaruv inson erkinligiga qanday ta‘sir qiladi? Raqamli tafakkur inson ongining tabiiy evolyutsiyasimi yoki uning begonalashuv shaklimi?

Ushbu savollar falsafaning eng muhim yo‘nalishlari ontologiya, antropologiya, aksiologiya va ong falsafasi kesishgan nuqtasida tahlil etilishi lozim. Chunki inson qadri masalasi texnologik yutuqlardan ham ustun turadigan, jamiyatning ma‘naviy-axloqiy barqarorligini ta‘minlaydigan asosiy falsafiy mezondir.

Shunday qilib, raqamli jamiyatda inson qadri va ong evolyutsiyasi masalasi bugungi falsafaning dolzarb tadqiqot yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi raqamli jamiyat sharoitida inson qadri va ong evolyutsiyasining falsafiy mazmunini yoritish, raqamli tafakkurning inson mohiyatiga ta‘sirini ochib berish, hamda bu jarayonning aksiologik va ontologik oqibatlarini tahlil qilishdan iboratdir.

Mazkur tadqiqotda insonning “raqamli mavjudot” sifatidagi o‘zini anglash jarayoni, raqamli ong va qadriyatlar tizimidagi o‘zgarishlar, texnologik determinizmning ijtimoiy ongga ta‘siri kabi

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Raqamli jamiyat, inson qadri va ong evolyutsiyasi masalalari hozirgi zamon falsafasining markaziy tahlil yo‘nalishlaridan biridir. So‘nggi o‘n yilliklarda bu masalaga turli falsafiy maktablar gumanizm, postgumanizm, ekzistensializm, fenomenologiya, kognitiv falsafa, texnofalsafa va aksiologiya doirasida yondashilmoqda. Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, Yevropa va Rossiya falsafasida bu muammo asosan insonning raqamli borliqdagi ontologik maqomi, axloqiy javobgarligi va identifikatsiyasi nuqtai nazaridan yoritilmoqda[4]. O‘zbekiston falsafasida esa asosiy urg‘u raqamli transformatsiyaning ijtimoiy-ma‘naviy oqibatlari, qadriyatlar tizimidagi o‘zgarishlar va milliy g‘oya bilan uyg‘unlik masalalariga berilmoqda.

Yevropalik mutafakkirlar orasida L. Floridi, N. Bostrom, B. Stigler, M. Heideggerning texnika haqidagi ontologiyasi va J. Baudrillardning simulyakrum nazariyasi raqamli ongning falsafiy ildizlarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. L. Floridi “infosfera” tushunchasini ilgari surib, insonni axborot muhitining faol elementi sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, inson tafakkuri va mavjudligi endilikda “axborot etikasi” tamoyillari asosida qayta qurilmoqda.

B. Stigler raqamli muhitda ongning “avtomatlashtirilgan tafakkur”ga aylanayotganini ta‘kidlaydi, bu esa insonning mustaqil fikrlash qobiliyatiga xavf tug‘diradi. N. Bostrom va Y. Harari kabi tadqiqotchilar raqamli transformatsiyani insoniyatning yangi evolyutsion bosqichi “postinson davri” bilan bog‘laydi, bunda sun‘iy intellekt inson tafakkurining davomchisi sifatida ko‘riladi[5].

Shuningdek, M. Heideggerning “Texnika haqida savol” (Die Frage nach der Technik) asarida keltirilgan “Gestell” (tayyor holatga keltirish) g’oyasi raqamli jamiyatda inson borlig’ining qanday “algoritmik mavjudot”ga aylanayotganini tushuntirishda muhim nazariy asos bo’lib xizmat qiladi. J. Baudrillard esa virtual reallikni “haqiqatni simulyatsiya qiluvchi yangi giperreallik” sifatida talqin etadi, bu esa inson ongining haqiqiylik bilan aloqasini zaiflashtiradi.

Rossiyada bu masala A. V. Smirnov, V. Lektorskiy, A. I. Frolov, V. Stepin va E. Toffler g’oyalari asosida tahlil qilinmoqda. Ularning ishlarida raqamli transformatsiya sivilizatsion rivojlanishning yangi bosqichi sifatida baholanadi. V. Stepin “insonning texnogen tsivilizatsiyadagi o’rni”ni tahlil etar ekan, texnologiya insonning tabiiy mohiyatini o’zgartirib, yangi antroposentrikdan postantroposentrikka o’tish bosqichini boshlab berganini ta’kidlaydi.

A. Smirnov raqamli ongni inson tafakkurining gibrid shakli, ya’ni tabiiy tafakkur va sun’iy intellekt o’rtasidagi o’zaro ta’sir mahsuli sifatida izohlaydi. Unga ko’ra, inson qadri nafaqat axloqiy yoki ma’naviy, balki kognitiv va algoritmik kompetensiyalar bilan ham belgilanmoqda. Rossiyada olib borilgan tahlillar shuni ko’rsatadiki, raqamli transformatsiya insonning eksistensial holatini, ya’ni o’zini anglash va borliqdagi o’rnini qayta ko’rib chiqishga majbur qilmoqda.

O’zbekiston olimlari orasida M. Yusupov, A. Ergashev, S. To’laganova, Z. Xolbekov, R. Norkulov kabi tadqiqotchilar raqamli transformatsiya jarayonining ijtimoiy-falsafiy va aksiologik jihatlarini tahlil qilmoqdalar. Ularning fikricha, raqamli modernizatsiya jarayonida inson qadri masalasini faqat texnologik nuqtai nazardan emas, balki milliy-ma’naviy qadriyatlar, insonparvarlik tamoyillari va axloqiy mas’uliyat doirasida ko’rib chiqish zarur.

O’zbekiston falsafiy maktabida raqamli ong tushunchasi insonning ijtimoiy-ma’naviy kamoloti bilan uyg’un holda rivojlanishi kerakligi ta’kidlanadi. Inson raqamli borliqning markazida emas, balki uning ma’naviy yo’naltiruvchisi, axloqiy mezon bo’lishi lozim. Bu yondashuv G’arb falsafasidagi texnosentrik qarashlardan farqli o’laroq, insoniylikni saqlab qolish g’oyasiga asoslanadi.

Mazkur tadqiqot dialektik yondashuv, falsafiy antropologiya, aksiologik tahlil va komparativ (qiyosiy) metod asosida olib boriladi. Dialektik yondashuv raqamli transformatsiya jarayonini qarama-qarshiliklar birligi texnologik taraqqiyot va insoniy qadriyatlar o’rtasidagi o’zaro ta’sir orqali tahlil qilish imkonini beradi. Falsafiy antropologiya insonning raqamli borliqdagi mohiyatini, uning o’zini anglash shakllarini va erkinlik masalasini o’rganishda asosiy metodologik asos bo’lib xizmat qiladi. Aksiologik tahlil inson qadri, axloqiy javobgarlik va ma’naviy tanlov muammolarini raqamli kontekstda talqin etishga yordam beradi. Komparativ metod esa O’zbekiston, Rossiya va Yevropa falsafasidagi yondashuvlarni qiyosiy tahlil qilib, umumiy va milliy xususiyatlarni ajratib ko’rsatadi.

Metodologik asos sifatida shuningdek Heideggerning texnika ontologiyasi, Floridining infosfera nazariyasi, hamda O’zbekiston ma’naviy taraqqiyot konsepsiyasidagi insonparvarlik tamoyillaridan foydalaniladi. Ushbu metodlar orqali raqamli jamiyatda inson qadri va ong evolyutsiyasining falsafiy mohiyatini kompleks tarzda yoritish imkoniyati yaratiladi.

Muhokama. Raqamli jamiyat inson tafakkuri va ong evolyutsiyasining yangi bosqichini boshlab berdi. Bu bosqichda ong endilikda nafaqat bilishning subyekti, balki mavjudotning yangi shaklini yaratuvchi ijodiy kuch sifatida namoyon bo’lmoqda. Inson tafakkuri tarixan tabiatni o’rganish, uni anglash va o’zlashtirish jarayonida rivojlanib kelgan bo’lsa, hozirda u

sun'iy intellekt, neyrotarmoqlar va axborot oqimlari orqali o'zining virtual in'ikosini yaratmoqda. Natijada inson o'zining "moddiy mavjudot" emas, balki "axborot mavjudot" sifatidagi mohiyatini anglay boshladi. Bu jarayon Heidegger ta'biri bilan aytganda, insonning "borliq bilan bo'lgan munosabati shaklini tubdan o'zgartirgan ontologik burilish"dir. Texnika endi inson uchun vosita emas, balki mavjudlikning yangi muhitidir. Shu bois, raqamli jamiyat – bu faqat texnik tizimlar majmuasi emas, balki yangi borliq shakli, yangi ontologik tuzilma sifatida namoyon bo'lmoqda[5].

Raqamli borliqning markazida inson qadriyatlar tizimining o'zgarishi muammosi turadi. Inson qadri endilikda nafaqat ma'naviy yoki axloqiy me'yorlar bilan, balki raqamli kompetensiyalar, algoritmik tezlik va ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatlari bilan ham o'lchanmoqda. Bu holatda qadriyatlarning klassik aksiologik iyerarxiyasi buzilmoqda ma'naviy qadriyatlar texnologik foydalilik mezonlari bilan almashtirilmoqda. Shunday sharoitda inson qadri tobora "funktional qiymat"ga aylanib, shaxsning o'zini anglash jarayoni algoritmik standartlarga moslashtirilmoqda. Bu esa antropotsentrizmning zaiflashuvi, ya'ni "inson markazidan texnologiya markaziga o'tish" jarayonidir. Biroq falsafiy jihatdan inson qadri faqat samaradorlik bilan o'lchanmaydi. Inson qadri bu uning erkin fikrlash, ma'naviy tanlov qilish, axloqiy javobgarlikni his etish qobiliyatidadir.

Habermas ta'biri bilan aytganda, inson o'z qadriyatini "kommunikativ aql" orqali tiklay oladi. Bu degani, raqamli muhitda inson qadri faqat axborot oqimi yoki texnik imkoniyatda emas, balki onglararo muloqot, tushunish va ma'noli aloqa orqali namoyon bo'ladi. Raqamli kommunikatsiya insonni jismoniy chegaralardan ozod etsa-da, uni yangi "virtual cheklanishlar" bilan o'rab oladi inson endilikda algoritmik nazorat, tarmoq etikasi va sun'iy muhitda shakllangan identifikatsiya tizimlariga bog'liq bo'lib qolmoqda. Shu ma'noda, raqamli jamiyat insonning erkinligini kengaytiradi, ammo ayni paytda uni yangi shakldagi determinizm texnologik bog'liqlik ostiga ham oladi. Bu qarama-qarshilik raqamli ong evolyutsiyasining asosiy dialektik mohiyatini tashkil etadi.

Ong evolyutsiyasi masalasida eng dolzarb falsafiy muammo sun'iy intellektning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Sun'iy intellekt inson tafakkurining mahsuli bo'lsa-da, u o'z yaratuvchisini falsafiy refleksiya qilishga majbur qilmoqda. Ongning raqamli rekonstruksiya bu tafakkurning o'zini texnik modellashtirish jarayonidir. Ammo bu jarayonni to'liq ong sifatida qabul qilish mumkinmi? Falsafiy nuqtai nazardan ong bu faqat axborotni qayta ishlash tizimi emas, balki ma'no yaratuvchi, qadriyat shakllantiruvchi faoliyatdir. Shuning uchun sun'iy intellekt, hatto eng murakkab algoritmik tizim bo'lsa ham, inson ongining mohiyatini to'liq aks ettira olmaydi. Chunki ong o'z-o'zini anglash, refleksiya va erkin tanlovga asoslanadi, bu esa insoniyatning faqat unga xos ontologik sifati hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, raqamli transformatsiya jarayonida insonning ma'naviy-axloqiy javobgarligi yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Inson texnologik kuch vositasida dunyoni o'zgartirar ekan, ayni paytda u o'zini ham qayta yaratmoqda. Bu jarayon "ikkinchi yaratilish" deb atalayotgan yangi antropologik bosqichni boshlab berdi. Endi inson o'z ongini algoritmlar orqali kengaytirib, o'z tafakkurini sun'iy tizimlarga ko'chirayotgandek tuyuladi. Ammo bu jarayonning falsafiy mohiyati shundaki, inson o'zining "mavjudlik mezonlarini" yo'qotib qo'yish xavfiga duch kelmoqda. Shu bois, raqamli ong evolyutsiyasi jarayonida insonning o'zini anglash, axloqiy me'yorlarni saqlab qolish, ma'naviy qadriyatlarni yangicha mazmunda tiklash zaruriyati dolzarb masalaga aylanmoqda.

Raqamli jamiyatda inson qadri yangi aksiologik paradigмага muhtoj. Bu paradigma insonni texnologiyadan ajratmaydi, balki uni texnologik borliqning axloqiy markaziga qo'yadi. Insonning haqiqiy qadri, demak, uning texnik tizimlar orasida yo'qolib ketmasligi, balki raqamli muhitni ma'naviylashtira olishi, unga ma'no berish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Shu ma'noda, raqamli jamiyat insoniyatning yangi ontologik sinovi bo'lib, bu sinovda insonning yutug'i texnik ustunlikda emas, balki ma'naviy uyg'unlikni saqlab qolish qobiliyatidadir[6].

Shunday qilib, natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya davrida ongning evolyutsiyasi insonning borliqdagi o'rnini qayta belgilaydi, qadriyatlar tizimini yangilaydi va inson mohiyatining yangi falsafiy talqinini talab etadi. Raqamli jamiyat sharoitida insonning qadri texnologik natijalar bilan emas, balki ma'naviy refleksiya, ong erkinligi va axloqiy mas'uliyati bilan o'lchanmog'i lozim. Insonning ongini raqamlashtirish jarayoni shu bois faqat texnik yoki kognitiv jarayon emas, balki falsafiy va aksiologik jarayon sifatida baholanishi kerak.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamlashgan jamiyat inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda va bu jarayon insonning mohiyati, qadriyatlar tizimi hamda ong shakllanishini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Avvalo, inson qadri endilikda faqat mehnat, aql-zakovat yoki axloqiy fazilatlar bilan emas, balki raqamli savodxonlik, texnologik moslashuvchanlik va axborot oqimida mustaqil fikrlash qobiliyati bilan baholanmoqda. Shu bilan birga, texnologik rivojlanish fonida insonning ma'naviy va ruhiy qadriyatlari ayrim hollarda orqa planga surilayotgani ham kuzatilmoqda. Bu holat falsafiy jihatdan "inson – texnologiya – jamiyat" munosabatlarining yangi bosqichini ifodalaydi[7].

Ong evolyutsiyasi raqamli muhitda yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Virtual haqiqat, sun'iy intellekt va algoritmik tizimlar inson tafakkuriga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot oqimining tezligi sabab inson tafakkuri tahliliy va refleksiv xususiyatlarini yo'qotib, tezkor fikrlash ustunlik qilmoqda, bu esa chuqur falsafiy mushohadani zaiflashtirish xavfini tug'diradi. Shu bilan birga, virtual tafakkur yangi ko'rinishdagi ijodkorlik va muloqot imkoniyatlarini ham yuzaga keltirmoqda.

O'rganilgan manbalar asosida aniqlanishicha, raqamli davrda falsafiy kategoriyalar mazmuni ham o'zgarib bormoqda. Borliq endilikda nafaqat jismoniy mavjudlik, balki raqamli muhitdagi virtual mavjudlikni ham o'z ichiga oladi. Ong esa inson tafakkurining texnologiyalar bilan o'zaro ta'siri natijasida kengayib, "sun'iy ong" bilan birgalikda shakllanmoqda. Qadriyatlar tizimida esa axborot etikasi, raqamli xavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi yangi mezonlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda[8].

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Yevropada bu masalalar inson huquqlari, axborot etikasi va shaxsning raqamli muhitdagi erkinligi nuqtai nazaridan keng o'rganilmoqda. Masalan, Shoshana Zuboff, Yurgen Habermas, Lyuchano Floridi va Byung-Chul Han kabi tadqiqotchilar raqamli kapitalizm, axborot etikasi va ong transformatsiyasini tahlil qilganlar[9]. Rossiyada esa Stepin, Knyazeva, Moiseev, Kurennoy singari olimlar inson va texnologiya o'rtasidagi falsafiy muvozanatni, axborot xavfsizligi va kibernetik ong masalalarini yoritganlar. O'zbekistonda bu yo'nalish endilikda shakllanib bormoqda; Mahmudov, Jo'rayev, Abduvaliyev kabi olimlar raqamli iqtisodiyot va inson omilining uyg'un rivojlanishiga oid falsafiy g'oyalarni ilgari surmoqdalar[10].

Umuman olganda, raqamli transformatsiya inson borlig'ining yangi o'lchamini yaratdi. Endilikda inson qadri nafaqat axloqiy yoki ijtimoiy, balki axborot-falsafiy kategoriya sifatida

ham namoyon bo'lmoqda. Ong evolyutsiyasi esa inson va texnologiya o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida yuzaga kelayotgan yangi dialektik jarayon sifatida baholanadi. Shu tariqa, raqamli jamiyat sharoitida inson qadri, erkinligi va ong dinamikasi global sivilizatsiya rivojining asosiy falsafiy mezonlaridan biriga aylanmoqda.

Xulosa. Raqamli jamiyat insoniyatni yangi sivilizatsion bosqichga olib chiqdi. Ammo bu jarayon bilan bir qatorda, inson qadri, ong va ma'naviyat masalalari ham qayta ko'rib chiqilmoqda. Raqamli transformatsiya inson tafakkurini kengaytirdi, lekin shu bilan birga, insonning o'zini yo'qotish xavfini ham kuchaytirdi. Falsafaning vazifasi texnik taraqqiyot markazida insonni, uning ongini va qadriyatini saqlab qolishdir.

Shunday ekan, inson raqamli jarayonlarning obyekti emas, balki subyekti bo'lishi lozim. Texnologiya insonni erkinlashtiruvchi, lekin hech qachon uning mohiyatini almashtiruvchi kuch bo'la olmaydi. Ong evolyutsiyasi jarayoni bu insonning o'z mohiyatini texnologiyalar bilan uyg'unlikda, lekin ularning hukmronligisiz anglash jarayonidir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Habermas, J. The Theory of Communicative Action. — Boston: Beacon Press, 1984.
2. Heidegger, M. Die Frage nach der Technik. — Stuttgart: Neske, 1954.
3. Toffler, A. The Third Wave. — New York: Bantam Books, 1980.
4. Castells, M. The Rise of the Network Society. — Oxford: Blackwell, 2010.
5. Turaev, Sh. Axborot falsafasi: zamonaviy jamiyatda insonning yangi holati. — T.: O'zMU, 2021.
6. Sayfullayeva, D.A. Raqamli psixologiya va tafakkur evolyutsiyasi. — T.: TDPU, 2023.
7. Bauman, Z. Liquid Modernity. — Cambridge: Polity Press, 2000.
8. Floridi, L. The Philosophy of Information. — Oxford: OUP, 2011.
9. Mumindjanova, S.X. Inson va ong falsafasi. — T.: Fan va texnologiya, 2022.
10. Nuriddinova, A. Raqamli sivilizatsiyada inson qadriyatlari transformatsiyasi. — T.: Innovatsiya, 2024.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).